

Құтбанбаева Индира Нұрболқызы *

*Саясаттану және саяси технологиялар кафедрасының докторанты
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
(Алматы қ., Қазақстан)*

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ӨМІРІНДЕГІ ЖАСТАР ҰЙЫМДАРЫНЫҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Мақалада Қазақстан Республикасындағы жастар ұйымдарына, олардың миссияларына, мақсаттарына және қызметінің негізгі бағыттарына сипаттама беріледі. Әлеуметтік зерттеу материалдарының негізінде жас азаматтардың жастар ұйымдарының қызметіне қатынасы анықталды. Қазақстан жастар ұйымдарының республиканың қоғамдық-саяси өмірі үшін маңыздылығына назар аударылады. Ғалымдар жүргізген зерттеу нәтижелері негізінде Қазақстанның жастар ұйымдарының қызметі туралы қоғамдық пікірге қатысты проблемалар анықталды. Сондай-ақ мақалада Қазақстан Республикасында жастармен жұмысты жетілдіру қажеттігіне баса назар аударылды, ол үшін осы саладағы кадр саясатын қайта қарау қажет. Жастар қозғалысын алдағы дамыту келешегіне қорытынды жасалды.

Түйін сөздер: жастар, жастар ұйымдары, жастар бірлестіктері, Қазақстан Республикасы, қоғамдық пікір, жастар саясаты.

Kutbanbayeva Indira Nurbolovna *

*PhD student of the Department of Political Science and Political Technologies
al-Farabi Kazakh National University*

THE ROLE OF YOUTH ORGANIZATIONS IN THE SOCIO-POLITICAL LIFE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract

The article describes the youth organizations of the Republic of Kazakhstan, their mission, goals and main activities. Based on the materials of a sociological study, the attitude of young citizens to the activities of youth organizations is determined. Attention is drawn to the importance of youth organizations in Kazakhstan for the socio-political life of the Republic. Based on the results of the research conducted by scientists, problems regarding public opinion about the activities of youth organizations in Kazakhstan were identified. The article also focuses on the need to improve work with young people in the Republic of Kazakhstan, which requires a review of personnel policy in this area. Conclusions are drawn about the prospects for further development of the youth movement.

Key words: youth, youth organizations, youth associations, Republic of Kazakhstan, public opinion, youth policy.

Кутбанбаева Индира Нурболовна*

Докторант кафедры политологии и политических технологий
Казахского национального университета им. аль-Фараби
(г. Алматы, Казахстан)

РОЛЬ МОЛОДЕЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Аннотация

В статье дается характеристика молодежных организаций Республики Казахстан, их миссии, целей и основных направлений деятельности. На основании материалов социологического исследования определено отношение молодых граждан к деятельности молодежных организаций. Обращается внимание на значение молодежных организаций Казахстана для общественно-политической жизни Республики. На основании результатов проведенного учеными исследования выявлены проблемы касательно общественного мнения о деятельности молодежных организаций Казахстана. Также в статье сделан акцент на необходимости совершенствования работы с молодежью Республике Казахстан, для чего необходим пересмотр кадровой политики в данной сфере. Сделаны выводы перспективах дальнейшего развития молодежного движения.

Ключевые слова: молодежь, молодежные организации, молодежные объединения, Республика Казахстан, общественное мнение, молодежная политика.

Кіріспе. Қоғамдық-саяси өмірде болып жатқан жаңғырту процестері адами капиталды өнімді түрде пайдаланатын қоғамдардың, ең алдымен, жастардың инновациялық әлеуетіне қатысты қандай стратегиялық артықшылықтарға ие екенін көрсетеді. Қоғамдық ұдайы өндіріс субъектілері болып табылатын жастар экономикалық мәселелер мен саяси өзгерістерді шешудің нәтижелілігінің кепілі ретінде әрекет етеді.

Қазақстан үшін ондағы жастар ұйымдарының әлеуеті, жас қазақстандықтардың қазіргі заманға бейімделуі, жастар мен оның бірлестіктерінің дамуындағы қарама-қайшы тенденцияларды ұғыну мәселесі ерекше өзектілікке ие.

Қазақстан Республикасының қазіргі заманғы жастар саясаты үшін қоғамдық-саяси өмірдің барлық жақтарын жаңғырту аясында екі жақты сипат тән, бұл бір жағынан мемлекеттік биліктің вертикалін құруға; екінші жағынан азаматтық қоғамды қалыптастыру процестерімен шартталған [1, 456 б.].

Қоғамдағы жастардың нақты әрекеттерін сипаттайтын, әлеуметтік белсенділіктің көрінісін тікелей көрсететін бірқатар айнымалыларды бөліп көрсетуге болады. Мұндай айнымалыларға жастардың сайлауға қатысуы және жастардың қандай да бір ұйымдарға, соның ішінде жастар ұйымдарына мүшелігі жатқызу керек.

Жалпы алғанда, қазіргі Қазақстанның жастарына сайлауға қатысудың айтарлықтай жоғары деңгейі тән. Жынысы, жасы, табыс деңгейі және басқа да әлеуметтік-демографиялық көрсеткіштер бойынша (этностықты қоспағанда) елеулі айырмашылықтар анықталған жоқ. Қазақстанның жастары сайлауға қатысуға барынша ынталы өңірлері: Солтүстік Қазақстан және Атырау облыстары [2, 170 б.].

Жастар ұйымдары (бірлестіктері) ұлдар мен қыздарға қоғамдық өмірде өздерінің батыл идеяларын жүзеге асыруға көмектеседі, бұл олардың қызметінің ерекшеліктерін қарастырудың өзектілігін көрсетіп отыр.

Нәтижелерді талдау. Жастар қоғамдық бірлестіктері жастар саясатының маңызды субъектілерінің және сонымен бірге объектілерінің бірі болып табылады, өйткені ол мәні жөнінен қоғамдық-мемлекеттік сипатқа ие. Әлеуметтену институты бола отырып, жастардың қоғамдық бірлестіктері мүшелері мен қатысушыларының адами капиталын бейресми және ресмиден тыс білім берудің әртүрлі нысандары арқылы қалыптастыруға және өсіруге ықпал етіп қана қоймай, сонымен қатар жас ұрпақтың, ұрпақтар арасындағы және институтаралық әлеуметтік байланыстардың дамуына ықпал етеді. Басқаша айтқанда, жастардың қоғамдық бірлестіктері жастардың әлеуметтік белсенділігін заңдастырудың жетекші институты болып отыр [1, 457 б.].

Жастардың саяси қатысу мәдениетінің өзі жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыруының, жастарды әлеуметтендірудің, оның ұйымдық мәдениетке (басшылық ету және басшылыққа бағыну

мәдениетіне) ие болуының, сайып келгенде, құқықтық мемлекет пен азаматтық қоғамның қалыптасуының қажетті буыны болып табылатын жастар бірлестіктерінің болуы мен қажеттілігін болжайды.

2000 жылдың басында Қазақстан Республикасында 150-ден астам балалар мен жастар бірлестігі тіркелген [3, 34 б.]. Бүгінгі күні Қазақстанда өзара іс-қимыл жасайтын барлық бағыттағы 500-ге жуық жастар ұйымы жұмыс істейді; бұл ретте әрқайсысы өзінің әлеуметтік базасы бола отырып, қоғамдық-саяси және әлеуметтік-мәдени салаларда өз орнын табады [4], бұл жастардың белсенділігі мен ел өміріне бей-жай қарамайтындығын растайды,

б қоғамдық жастар құрылымы республикалық мәртебеге ие, олар: «Қазақстан – жастарды қолдау қауымдастығы» қоғамдық бірлестігі, «Балалар неврологтары қауымдастығы» қоғамдық бірлестігі, «Қазақстан Республикасының балалар-жасөспірімдер футбол лигасы» қоғамдық бірлестігі, «Азан» Жастар Альянсы» қоғамдық бірлестігі, «Қазақстан жастарының Форумы» қоғамдық бірлестігі, «Атамекен» Республикалық балалар-жастар бірлестігі» қоғамдық бірлестігі [5, 101 б.].

Қазақстан Республикасының кейбір жастар ұйымдарына қысқаша сипаттама беруге болады.

Қазақстанның ең ірі президенттік партиясы – «Нұр Отан» Халықтық-демократиялық партиясының жастар қанаты болып табылатын «Жас Отан» белсенді қызмет атқаруда. «Жас Отанның» мәлімделген миссиясы – Қазақстанның дамуындағы жаңғырту серпілісін қамтамасыз ету үшін ел президентінің саясаты тұғырнамасының негізінде Қазақстан жастарын шоғырландыру. Ұйымның мақсаты – жас ұрпақтың өкілдерін жетектеуге қабілетті күшті және беделді саяси жастар ұйымын құру [6, 7 б.].

«Жас Отанның» мәлімделген миссиясы мен негізгі мақсаты ұйым жұмысының негізгі бағыттары айқындалатын бірқатар бірінші кезектегі міндеттерді айқындауға негіз болды: ел жастарын мемлекеттік-патриоттық негізде біріктіруді қамтамасыз ету; жастардың «Нұр Отан» партиясына сенім деңгейін арттыру үшін шаралар кешенін әзірлеу; ел Президентінің жастар арасындағы беделін нығайту; қолданыстағы заңнамада бекітілген жастарға арналған құқықтар мен мемлекеттік кепілдіктерді іске асырудың толықтығы мен сапасын қамтамасыз ету [6, 8 б.].

«Жас Отанның» бастамасы бойынша Қазақстанның Жастар парламенті құрылды, ол шын мәнінде еліміздің нағыз «ересек» Парламентінің көшірмесі болып табылады. Республиканың әрбір өңірінде әрқайсысында он алты депутаттан жастар мәслихаттары құрылды, оларды аналогия бойынша электорат сайлады. Олардың барлығы өңірлік заң шығару органдарындағы өскелең ұрпақ мүдделерінің өкілдері болып табылады, белгілі бір мәселелерге қатысты пакеттерді дайындаумен айналысады және мәжіліске қарауға ұсынады. [1, 459 б.].

Сипаттағымыз келетін Қазақстанның келесі жастар ұйымы – «Қазақстан студенттерінің альянсы» студент жастардың бірлестігі, оның басты мақсаты студент жастардың құқықтық, әлеуметтік-экономикалық және тұрмыстық мәселелерін шынымен шешетін және тәуелсіз Қазақстанның қалыптасуына белсенді қатысатын ұйым ретінде оның қоғамдық маңыздылығын құру болып табылады [7, 320 б.].

Қойылған мақсаттарға қол жеткізу үшін мынадай міндеттерді орындау көзделеді: Қазақстанның студент жастарының құқықтары мен мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету: студенттер бойында патриоттық сезімдерді дамыту; студент жастар арасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы дәстүрді қалыптастыру; студент жастардың зияткерлік әлеуетін арттыру; студенттер арасында салауатты өмір салтын насихаттау; басқа да ұйымдармен ішкі және сыртқы өзара әрекеттестікті жетілдіру [8].

Сондай-ақ Қазақстан жастары Конгресінің бастамасы бойынша Аграрлық партияның жастар қанаты – «Қазақстанның ауыл жастары одағы» қоғамдық бірлестігін қарастыру қажет. Аграрлық партия «Нұр Отан» партиясымен біріктірілгеннен кейін Одақ өз жұмысын жалғастырды және бүгінгі таңда негізгі мақсаты республиканың ауылдық жерлердегі жас тұрғындарының мәселелерін шешу, олардың мүдделері мен бастамаларын іске асыру және қорғау үшін ортақ күш-жігерді біріктіру болып табылатын неғұрлым елеулі қоғамдық жастар қозғалыстарына жатады. Аталған қоғамдық бірлестіктің мүшелері ауылдық аймақтардағы тұрғыластарының тағдырына бей-жай қарамайтын студенттер болып табылады. Оларды Республиканың жастар қоғамдастығына сәтті біріктіре отырып, еріктілер күшімен ауыл жастары мен қыздарының әлеуетін ашатын іс-шаралар ұйымдастырылады [1, 460 б.].

Егер «Қайсар» республикалық жастар қоғамдық-саяси қозғалысының қызметіне тоқталатын болсақ, оның басты мақсаты ХХІ ғасырда Қазақстанның қуаты мен серпінді дамуын нығайту үшін жастар ортасы көшбасшылары мен белсенді жастарды біріктіру екенін атап өтуге болады. Қозғалыс көрші елдердегідей саясаткерлердің қолында ойыншық болмас үшін жастарды салауатты саяси

процестерге қатысуға тартуды өзінің міндеті деп санайды. Қазақстанның ірі жастар ұйымдарының көшбасшылары және тағы басқалары өздерін «Қайсар» мүшелері деп жариялады [4].

2016 жылы жүргізілген әлеуметтік зерттеу деректері бойынша Орал қаласында жастар арасында «Студенттік альянс» корпоративтік қоры (сұралғандардың 46%-ы), «Нұр Отан» партиясының «Жас Отан» жастар қанаты (25,3%), Батыс Қазақстан облысы бойынша «Болашақ» корпоративтік қоры (11,6%), Жастар ресурстық орталығы (8,1%) және «Жасыл Ел» жастар еңбек жасақтары республикалық штабының Батыс Қазақстан штабы (0,4%) сияқты жастар ұйымдары ең танымал болды [9, 46 б.].

Жүргізілген сауалнамаға қатысушылардың көпшілігі жастар ұйымдары қандай да бір дәрежеде өз іс-шаралары мен жобаларын жүзеге асыру және іске асыруда дербестікке ие екенін (63,5%); қатардағы азаматтардың бастамасы негізіне алынған бірлестіктерді «төменнен» ұйымдастыру орын алатынын (58,6%); қаралатын ұйымдар іс-қимыл бағдарламаларында жаңашылдығымен және тәуелсіздігімен сипатталатынын (57,2%), өз мүшелерінің әртүрлі бастамаларын көтермелейтінін (56,8%); жастар ұйымдарының басқарушы аппараты ұйым мүшелерінің «төменнен» жеке бастамалары негізінде қалыптастырылатынын (52,3%); бұл ұйымдар «саяси ойындарға», лоббирлеуге қатыспайтынын (51,2%) атайды [9, 47 б.].

Бұл сауалнама жас ұрпақ өкілдерінің көпшілігі жастар бірлестіктерінің инновациялық-демократиялық сипатын атап өтетіндігін көрсетті.

Осылайша, Қазақстанның жастар ұйымдары қызметінің мақсаттары, міндеттері мен негізгі бағыттарына жүргізілген талдау олардың белгілі бір саяси күштерді қолдай отырып, ең бастысы, жастардың саяси белсенділігі мен азаматтық ұстанымын дамыта отырып, республиканың қоғамдық-саяси өміріне белсенді қатысатынын көрсетті.

Сонымен қатар жастардың осындай ұйымдарға деген көзқарасына байланысты белгілі бір мәселелер де бар.

Сонымен, ғалымдар жүргізген зерттеуде сауалнамаға қатысқан барлық жас респонденттердің жартысына жуығы (49,2%) бірде бір ұйымның мүшесі емес екендігі туралы мәліметтер алынды, өйткені олардың бұған уақыты жоқ. Егер осы қатарға бұл қызық емес болғандықтан (19,4%), ешбір ұйымға кірмейтіндерді қосатын болсақ, онда Қазақстан жастарының 70%-ға жуығы ұйымдарға мүшелікке ешқандай уәждемесі жоқ болып шығады [10, 39 б.].

Егер алынған деректерді Қазақстан өңірлері қимасында қарайтын болсақ, жастар ұйымдары мүшелерінің ең көп саны Қарағанды (18,8%) және Атырау (13,2%) облыстарына тиесілі екенін атап өтуге болады. Жастардың саяси бірлестіктерге, партияларға мүшелігінің ең жоғары пайызын біз Алматы қаласынан көреміз [10, 40 б.].

Бұл зерттеудегі маңызды мәселе жастардың жастар ұйымдарына мүшелігінің түрткісі туралы болды. Алынған мәліметтерге сәйкес, жастардың қоғамға, адамдарға пайдалы болуға деген ынтасы (39,4%) алдыңғы қатарда тұр [10, 41 б.].

Ұлдар мен қыздардың 30 пайызға жуығы жастар ұйымдары мен бірлестіктерінің қызметіне қатысты хабардарлығын білдірді. Ақпараттың негізгі дереккөздері баспасөз, теледидар, сондай-ақ осындай бірлестіктерге кіретін таныстар болды. Жастардың бестен бір бөлігі өзінің толық хабардар еместігін білдірді. Бұл тұрғыда Ақмола (28,2 пайыз) және Ақтөбе (25,6 пайыз) облыстарының жастары жетекші орынға ие, мұның өзі объективті түрде негізделген. Мәселен, дәл осы облыстарда жастардың мүдделерін білдіретін ұйымдардың ең аз саны тіркелген (мысалы, Ақмола облысында бір ғана жастар ұйымы бар). Жастардың қоғамдық бірлестіктерінің болуы мен қызметі жастардың 20,8 пайызын мүлдем қызықтырмайды [10, 42 б.].

Жастардың алтыншы бөлігі үшін жастардың қоғамдық ұйымдары қызметінің перспективалары осы ұйымдар мен бірлестіктердің неғұрлым өзекті мәселелерді шешудегі рөлімен байланысты. Мұндай позициялар Атырау және Қызылорда облыстарында жеткілікті дәрежеде таралған (28 пайыздан) [10, 42 б.].

Қорытынды.

Осылайша, жастар санасында, шамалы дәрежеде болса да, осы жас тобының мүдделерін тікелей білдіретін жастардың қоғамдық құрылымдарының болашағы мен орындылығына деген көзқарас басым болып отыр.

Қазақстан жастарының өзін-өзі ұйымдастырудың әртүрлі нысандарына ұмтылысын қарау кезінде қазіргі өзекті мәселелер жақын болашақта құрылуы мүмкін жастар ұйымдарының мынадай

бағдарлық және нысаналы бағыттарына: экологиялық, құқықтық, экономикалық сипаттағы ұйымдарға, түрлі қолдау қорларына болжам жасауға мүмкіндік беретінін атап өтуге болады. Ұйымды құру және оған кіру түрткілерінің ішінде қызметтің таңдалған бағытына деген қызығушылықтар, өз қабілетін жүзеге асыру, көзқарастары мен сенімдерін білдіру мүмкіндігі басым болады [11].

Сондай-ақ жастар ұйымдарының мүшелері не оларға мүшелікке әлеуетті үміткер болып табылатын жастармен жұмыс істеу мәселелері де баршылық. Жастармен кез келген адам жұмыс істейді, бірақ арнайы оқытылған мамандар, өз ісінің шеберлері – жастар кәсіпкерлігі және кәсіпкерлік мәдениет, инновациялық ойлауды дамыту, жастардың салауатты өмір салты, халықаралық жастар ынтымақтастығы және т.б. сияқты салаларды дамыту дағдыларын меңгерген; 14 жастан 30 жас аралығындағы халықтың түрлі санаттарымен билік органдарында, білім беру және мәдени-демалыс ұйымдарында, қоғамдық бірлестіктер мен бизнес-құрылымдарда жұмыс істей алатын маман емес [12].

Қазақстанда жастар жұмысын кәсіби деңгейге көтеру – маңызды құбылыс. Мамандықты дамыту перспективалары да, мемлекеттің әлеуметтік саясатының, оның ішінде жастар саясаты саласындағы өзекті мәселелерді шешу де көбінесе кадрлардың сапасына байланысты. Бұл Қазақстан Республикасында жастармен, оның ішінде жастар ұйымдарының мүшелері болып табылатын жастармен жұмысты кадрлық қамтамасыз ету мәселелері бойынша ойластырылған мемлекеттік саясаттың қажет екенін көрсетеді.

Жастар ұйымдарының Қазақстан Республикасының қоғамдық-саяси өміріне қатысуының негізгі аспектілеріне жүргізілген талдау көптеген жастар бірлестіктерінің болуы және олардың қызметінің барлық бағыттарында көрінетін белсенді ұстанымы аталған ұйымдардың перспективалылығын айғақтайтынын көрсетті. Жастардың бір бөлігінің жастар ұйымдарының қызметіне қатысуының басым себептері қоғамға пайда әкелу және әлеуметтік және өмірлік тәжірибе алу ниеті болып табылады.

Қазақстан азаматтары болып табылатын көптеген жастар осындай жастар бірлестіктеріне қатысудың маңыздылығын әлі толық түсінбегендігі проблемалық мәселе болып табылады, бұл жастар ұйымдарының насихаттық қызметін жетілдіру қажеттігін көрсетеді. Егер жас ұрпақ өкілдеріне жастар ұйымдарына қоғамдық даму үшін қатысудың маңыздылығы туралы ақпарат жеткізілсе, егер жастар қозғалысының мақсаттары мен міндеттері оларға түсінікті болса, онда бұл дамыған демократиялық қоғамның құрылысшысы болғысы келетін жаңа мүшелермен толықтырылатын жастар бірлестіктерінің одан әрі жандануына әкеледі.

Соңғы жылдары байқалған жастар бірлестіктерін жандандыру процесі жақын арада жастар ұйымдарымен ынтымақтастық орнатқысы келетін жастар санының көбейгенін болжауға мүмкіндік береді. Сайып келгенде, бұл тенденция жастар ұйымдары санының өсуіне алып келуі мүмкін, бұл жастардың үкіметтік емес бірлестіктерінің қоғамдағы рөлін күшейту үшін негізге айналады.

Кез келген елдің болашағы көбінесе белсенді, жан-жақты дамыған жастарға байланысты. Жастардың ең жақсы және қажетті қасиеттерін дамыту қоғамдық жастар ұйымдарына қатысу процесінде жүреді. Олардың қатысушылары саяси, әкімшілік және басқа элиталарды толықтырудың басты ресурсы болып табылады.

Қазіргі заманда жас ұрпақтың қоғамдық-саяси белсенділігін арттыру саяси жүйенің серпіні мен тұрақтылығын қамтамасыз ете отырып, мемлекеттік демократиялық дамудың аса маңызды бағыттарына жатады. Қоғамдық-саяси және әлеуметтік-экономикалық қайта құрулар жастардың осы процестерге тікелей қатысу қажеттігін талап етеді.

Қазіргі кезеңде Қазақстанда өз мұраттарын, саясатын қорғап, алға қойылған мақсаттарға ұмтылатын жастар ұйымдары өте көп. Дәл осындай жастар ел мен мемлекеттің болашағы болып табылады. Қазіргі заманғы әлеуметтік, экономикалық және саяси жағдайларда жастар үшін өздерінің оң бастамалары мен шығармашылығын іске асыруға мүмкіндік жасалған. Заманауи қазақстандық жастар жаңа идеялардың, өмірлік күш пен қоғам энергиясының генераторы рөлін атқара отырып, халықтың ең ұйымдасқан, әлеуметтік-белсенді тобына жатады.

Қазақстанның жастар ұйымдарының қызметін одан әрі жетілдіру үшін сауатты мемлекеттік жастар саясаты қажет. Мемлекеттің осы саладағы қызметі жас азаматтарды қорғау, жастар бастамаларын қолдау; кез келген заңды жастар бірлестіктерін, оның ішінде баламалы негізде жұмыс істейтін бірлестіктерді көтермелеу қағидаттарына негізделуге тиіс.

Пайданылған әдебиеттер тізімі:

1. Тесленко А.Н. «Организатор молодежной работы» в системе государственной молодежной политики Республики Казахстан: обоснование новой специальности /А.Н. Тесленко// Удмурт университетінің хабаршысы. Философия сериясы. Психология. Педагогика - 2018. – Т. 28, № 4. – Б. 454-462.
2. Соболевская, Н.В. Роль молодежи в системной модернизации Казахстана / Н.В. Соболевская // Жастар және елді жүйелі жаңғырту: студенттер мен жас ғалымдардың 4-ші Халықаралық ғылыми конференциясының ғылыми мақалалар жинағы, Курск қ., 21-22 мамыр 2019 ж. – Курск: Оңтүстік Батыс мемл.ун. басылымы, 2019. – Б. 170-173.
3. Молодежные организации Казахстана. Информационный справочник. – Астана: «Молодежь» FZO. 2016. – 110 б.
4. Молодежные организации Казахстана [Электрондық ресурс]. URL: http://www.shuak.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=211:molodezhnye-organizatsii-kazahstana (жүзінген күн: 05.10.2020).
5. Тесленко, А.Н. Ювенология и юногогика: два подхода и исследования молодежной проблематики / А.Н. Тесленко. – Астана: Ювенологиялық зерттеу орталығы, 2016. – 174 б.
6. Нурлигенова З.Н. Роль молодежи в общественно-политической жизни Республики Казахстан: из опыта молодежного крыла «Жас Отан» / З.Н. Нурлигенова, А.Е. Абильдина, А.Б. Аскараров // Ғылыми зерттеулердің өзекті мәселелері: XVII Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары бойынша ғылыми еңбектер жинағы, қ. Иваново, 15 желтоқсан 2017 ж. – Иваново: ЖК Цветкова А.А. басылымы, 2017. – Б. 7-9.
7. Тесленко, А.Н. Политическая социализация студенческой молодежи / А.Н. Тесленко, А.И. Свиначук. – Астана; Көкшетау: КУАМ, 2015. – 306 б.
8. Альянс студентов Казахстана [Электрондық ресурс]. – URL: <http://swiu.kz/ru/page/97>. (жүзінген күн: 05.10.2020).
9. Калиева, Ж.А. Общественно-политические организации через призму мнений молодежи Казахстана / Ж.А. Калиева, З.И. Ашимова // бүгінгі таңдағы жогары білім. – 2017. – № 5. – Б. 46-48.
10. Калдыбаева О.В. Установки молодежи современного казахстана на проявление социальной активности / О.В. Калдыбаева, Ф.М. Мусатаева, Г.Е. Окасова // Society and Security Insights. – 2018. – Т. 1, № 3. – Б. 36-52
11. Шаукенова, З.К. Социальная активность молодежи Казахстана в современных социально-политических реалиях: монография / Э.К. Шаукенова. – Алматы: ИФПР КН МОН РК, 2018. – 168 б.
12. Организация работы с молодежью: методы, формы, технологии в современных условиях: коллективная монография / К.А. Фомичев жалпы ред. – Курган: Курган мемл.ун.басылымы, 2017. - 152 б.

References:

1. Teslenko A.N. «Organizator molodezhnoj raboty» v sisteme gosudarstvennoj molodezhnoj politiki Respubliki Kazahstan: obosnovanie novoj special'nosti /A.N. Teslenko// Udmurt univer-sitetiniң habarshysy. Filosofiya seriyasy. Psihologiya. Pedagogika - 2018. – Т. 28, № 4. – Б. 454-462.
2. Sobolevskaya, N.V. Rol' molodezhi v sistemnoj modernizacii Kazahstana / N.V. Sobolevskaya // ZHastar zhәне eldi zhyjeli zhaңgyrtu: studentter men zhas ғalymdardyң 4-shi Halyқaralyқ ғylymi konferenciyasynuң ғylymi maқalalar zhinaғы, Kursk қ., 21-22 мамыр 2019 zh. – Kursk: Оңtүstik Batys meml.un. basylymy, 2019. – Б. 170-173.
3. Molodezhnye organizacii Kazahstana. Informacionnyj spravochnik. – Astana: «Molodezh'» FZO. 2016. – 110 b.
4. Molodezhnye organizacii Kazahstana [Elektrondyқ resurs]. URL: http://www.shuak.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=211:molodezhnye-organizatsii-kazahstana (zhygingen kyn: 05.10.2020).
5. Teslenko, A.N. YUvenologiya i yunogogika: dva podhoda i issledovaniya molodezhnoj problematiki / A.N. Teslenko. – Astana: YUvenologiyalyқ zertteu ortalygy, 2016. – 174 b.
6. Nurligenova Z.N. Rol' molodezhi v obshchestvenno-politicheskoy zhizni Respubliki Kazahstan: iz opyta molodezhnogo kryla «ZHAs Otan» / Z.N. Nurligenova, A.E. Abil'dina, A.B. Askarov // Fylymi zertteulerdiң ozekti maseleleri: XVII Halyқaralyқ ғylymi-praktikalық konferenciya materialdary boјynsha ғylymi eңbekter zhinaғы, қ. Ivanovo, 15 zheltoқsan 2017 zh. – Ivanovo: ZHK Svetkova A.A. basylymy, 2017. – Б. 7-9.
7. Teslenko, A.N. Politicheskaya socializaciya studencheskoј molodezhi / A.N. Teslenko, A.I. Svinarchuk. – Astana; Kөkshetau: KUAM, 2015. – 306 b.
8. Al'yans studentov Kazahstana [Elektrondyқ resurs]. – URL: <http://swiu.kz/ru/page/97>. (zhygingen kyn: 05.10.2020).

9. Kalieva, ZH.A. *Obshchestvenno-politicheskie organizacii cherez prizmu mnenij molodezhi Kazahstana* / ZH.A. Kalieva, Z.I. Ashimova // *bygingi taңdaғы zhоғary bilim*. – 2017. – № 5. – B. 46-48.

10. Kaldybaeva O.V. *Ustanovki molodezhi sovremennogo kazahstana na proyavlenie social'noj aktivnosti* / O.V. Kaldybaeva, F.M. Musataeva, G.E. Okasova // *Society and Security Insights*. – 2018. – T. 1, № 3. – B. 36-52

11. SHaukenova, Z.K. *Social'naya aktivnost' molodezhi Kazahstana v sovremennyh social'no-politicheskikh realiyah: monografiya* / E.K. SHaukenova. – *Almaty: IFPR KN MON RK*, 2018. – 168 b.

12. *Organizaciya raboty s molodezh'yu: metody, formy, tekhnologii v sovremennyh usloviyah: kollektivnaya monografiya* / K.A. Fomichev zhalpy red. – *Kurgan: Kurgan meml.un.basylymy*, 2017. - 152 b.

FTAMP 02.09.31

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-8940.22>

C. T.Шылмамбетов*

*Анкара Хаджи Байрам Вели университетінің «Саясаттану» мамандығының докторанты,
Анкара, Түркия*

ҚАЗАҚСТАНДА XX ҒАСЫРДЫҢ БІРІНШІ ШИРЕГІНДЕГІ МҰСЫЛМАНДЫҚ АҒАРТУ ЖҮЙЕСІНІҢ ҰЛТТЫҚ САЯСИ ӘРЕКЕТПЕН БАЙЛАНЫСТЫРЫЛУЫ

Аңдатпа

Мақалада Қазақстандағы XX ғасырдың басындағы мұсылмандық ағарту жұмыстарының ұлттық саяси әрекетпен қатынасы тұрғысындағы тарихи деректерге шолу жасалынған. Сонымен қатар ұлттық интелегенцияның ағарту саласындағы қызметі нақты мұрағат деректері арқылы көрсетілген. Жәдіттік мектептердің ұлттың бірігу жолындағы саяси мәселелерді шешуге талпынған әрекеттері мен саяси элитаны қалыптастырудағы еңбектері тұшымды дәйектермен зерделенген. Қазақстандағы мұсылмандық ағарту жүйесінің өкілдері жәдіттердің ұлттық қозғалыстағы орны мен үлесі тарихи нақты деректермен келтірілген. XX ғасыр басындағы жәдіттік зиялы қауым өкілдерінің саяси күш ретіндегі еңбектерінің ағарту саласындағы көзқарастың қалыптасуына ықпал еткендігі тарихи құжаттармен дәлелденіп көрсетілген. Тақырыпқа қатысты ғылыми көзқарастар мен зерттеулердің сабақтастығын және зерттелуге тиісті аспектілерді айқын көрсетуге негіздеме жасалған.

Түйін сөздер. Жәдіттік қозғалыс, жәдіттік мектептер, ұлттық интелегенция, петиция, мұсылман съездері, патша үкіметі.

S. T. Shylmambetov*

*Ph.D. student of the specialty «Political science» Ankara Haci Bayram Veli University,
Ankara, Turkey*

THE CONNECTION OF THE MUSLİM EDUCATION SYSTEM IN KAZAKHSTAN WITH THE NATIONAL POLITICAL ACTIVITY OF THE FIRST QUARTER OF THE XX CENTURY

Abstract

The article reviews the historical data on the relationship of Muslim enlightenment in Kazakhstan in the early XX century with national political activity. In addition, the activities of the national intelligentsia in the field of education are reflected in the actual archival data. The efforts of the Jadid schools to solve political problems on the way to national unification and the formation of a political elite have been studied with productive evidence. Representatives of the Muslim education system in Kazakhstan, the role and place of the Jadids in the national movement are given by historically accurate data. Historical documents show that the work of the Jadid intelligentsia as a political force in the early XX century contributed to the formation of views in the field of education. There is a basis for a clear indication of the continuity of scientific views and research on the topic and the aspects to be studied.

Key words: Jadid movement, Jadid schools, national intelligentsia, petition, Muslim congresses, tsarist government.